

نقش مشارکت های اجتماعی

- گروه های داوطلب و سازمان های مردم نهاد در مراقبت از سالمندان

طاهره برشان پور
دانشجوی کارشناسی ارشد پرستاری
سالمندی

- اصطلاح سازمان غير دولتي، سازمان مردم‌نهاد يا ان‌جي‌او (به انگليسي Non Governmental Organization: و به اختصار NGO) به اشكال مختلف در سراسر جهان استفاده مي‌شود و با توجه به بافت كلامي كه در آن مورد استفاده قرار گرفته، به انواع گوناگون سازمانها اشاره مي‌كند.

- سازمان غیر دولتی در کلی ترین معنایش ، به سازمانی اشاره می کند که مستقیماً بخشی از ساختار دولت محسوب نمی شود ، اما نقش بسیار مهمی بعنوان واسطه بین فرد فرد مردم و قوای حاکم و حتی خود جامعه ایفا می کند

سازمان‌های غیردولتی [NGO] ظهور سازمان‌های غیردولتی

در دنیای امروز، افزایش سواد همراه با گسترش وسایل ارتباطی، سازماندهی و بسیج نیروها را برای مردم بسیار آسان‌تر کرده است. فعالان و داوطلبان تنها و تك افتاده، حالا بسیار راحت‌تر می‌توانند نظر خود را جا بیاندازند، تجارب خود را مبادله کنند و ارتباط با همکاران هم‌دل در داخل و خارج کشور را زنده نگه دارند. در نتیجه یک‌سری از تحولات در عرصه‌های اجتماعی و فرهنگی، خصوصی و جدید که عام المنفعه و غیرانتفاعی است در همه کشورهای دنیا، به آرامی جای خود را گشوده است

- فعالیت هایی که در ۲۲ کشور برای انجام طرح تحقیقاتی موسوم به "طرح تطبیقی بخش غیرانتفاعی" صورت گرفته است، نشان می‌دهد که ۵ درصد نیروی کار در سازمان های غیردولتی اشتغال دارند. این تازه بدون در نظر گرفتن حدود یازده میلیون نیروی داوطلبانی است که بدون دستمزد کار می‌کنند. این طرح همچنین يك روال کلی را نیز آشکار ساخت. این که هر چه سازمان های غیردولتی بزرگتر باشد، میزان فعالیت های داوطلبانه گسترده‌تر است

با گسترش یافتن و متداول شدن سازمان های غیردولتی، طرفدارنش، آن را نوشدارویی همه مشکلات می خوانند و طبیعی است که خواهان تکیه کامل به آن باشند.. مشکلات امروز پیچیده تر از آن است که يك بخش به تنهایی از عهده آن برآید. الگوي مناسب قرن بیست و یکم، الگوي مشارکت و مبتنی بر همکاری است. یعنی يك "شیوه توسعه ای جدید" که برای رسیدن به پیشرفتی معنادار، نه به اقدامات جداگانه بخش های مختلف، بلکه به مشارکت این بخش هانیازمند می باشند.

- سازمان های مختلف غیردولتی به زودی دریافتند که از طریق ارتباط با یکدیگر و در صورتی که به شکلی جمعی عمل بکنند، تأثیرگذاری ای به مراتب بیشتر خواهند داشت. مثلاً: مددکاری اجتماعی به خوبی می تواند از ظرفیت های جدیدی که سازمان های غیردولتی پدید آورده و بودجه ای که به آن ها اختصاص یافته، در راه اهداف اش بهره گیرد

- از آنجا که اصطلاح «سازمان غیر دولتی» بسیار کلی است، بسیاری از این سازمانها ترجیح می‌دهند از اصطلاح سازمان داوطلبانه خصوصی (PVO) یا سازمان توسعه خصوصی (PDO) استفاده کنند.
- گزارش تهیه شده توسط سازمان ملل در سال ۱۹۹۵ در خصوص حکومت جهانی نشان می‌داد که در آن زمان قریب به ۲۹۰۰۰ سازمان غیر دولتی بین المللی وجود داشته‌است. تعداد سازمان غیر دولتی داخلی کشورها حتی از این رقم نیز بالاتر بوده‌است: حدود ۲ میلیون سازمان غیردولتی در ایالات متحده فعالیت می‌کنند که بیشتر آنها در ۳۰ سال گذشته تشکیل شده‌اند. روسیه نیز ۴۰۰۰ سازمان غیر دولتی دارد. در هندوستان ۲ میلیون سازمان غیر دولتی وجود دارند. روزانه چندین مورد از این سازمانها ایجاد می‌شوند. تنها در کنیا، قریب به ۲۴۰ سازمان غیر دولتی در هر سال تاسیس می‌شود.

- اولین تعریفی که از «سازمانهای غیردولتی بین المللی (INGO)» ارائه شده است مربوط می شود به قطعنامه ۲۸۸ (۱۰ ECOSOC) (به تاریخ ۲۷ فوریه، ۱۹۵۰: که در آن اینچنین آمده است «هر گونه سازمان بین المللی که از طریق پیمان و معاهده بین المللی ایجاد نشده است». نقش اساسی سازمانهای غیردولتی و دیگر «گروههای اصلی» در توسعه پایدار در ماده ۲۷ دستور کار به رسمیت شناخته شده است، که منجر به توافقات جدید و بازبینی شده برای روابط شورایی بین سازمان ملل و سازمان های غیر دولتی شد.

مراحل تکامل شکل‌گیری سازمانهای غیردولتی

- در مرحله اول، نوع خاصی از سازمان غیر دولتی شکل می‌گیرد که بر امداد رسانی و رفاه متمرکز بود و مستقیماً به افراد ذینفع خدمات امدادی ارائه می‌کرد. توزیع غذا، تامین پناهگاه و ارائه خدمات بهداشتی نمونه‌هایی از خدمات این قبیل سازمانهای غیر دولتی بود. در واقع سازمان غیر دولتی در این مرحله نیازهای روز افراد را تشخیص می‌دادند و به برآورده ساختن آنها می‌پرداختند. در مرحله دوم از تکامل، سازمانهای غیر دولتی از لحاظ وسعت و اندازه کوچکتر شده و به مجموعه‌های مستقل و خودکفای محلی تبدیل شدند. سازمانهای غیر دولتی در این مرحله از تکامل، امکانات جوامع محلی را گسترش دادند تا بتوانند با "اقدامات محلی مستقل" نیازهای آنها را برآورده سازند..

مرحله سوم از تکامل و شکل‌گیری سازمانهای غیر دولتی را ۱۱" توسعه نظام‌های پایدار ۱۱": در این مرحله، سازمانهای غیر دولتی می‌کوشند تغییراتی را در سیاستها و موسسات در سطح داخلی، ملی و بین‌المللی به وجود آورند؛ آنها از نقش سابق خود که تامین و ارائه خدمات عملیاتی بود، فاصله گرفته. به تدریج این سازمان از سازمان غیر دولتی امداد رسانی به سازمان غیر دولتی توسعه و آبادانی تغییر ماهیت داد

اهداف

- سازمانهاي غير دولتي براي رسيدن به اهداف گوناگوني فعاليت مي کنند و معمولاً در جهت پيشبرد اهداف سياسي يا اجتماعي اعضا در حرکت هستند. من باب مثال، به بهبود وضعيت محيط زيست، تشويق گروهها و مردم به رعايت حقوق بشر، بالا بردن سطح رفاه اقشار محروم و آسيب پذير يا مطرح ساختن يک برنامه مشترک و دسته جمعي مي توان اشاره کرد. تعداد اين قبيل سازمانها بسيار زياد است و اهداف آنها طيف وسيعي از موقعيتهاي سياسي و فلسفي را در بر مي گيرد

- روشها و شیوه‌های مورد استفاده سازمانهای غیر دولتی نیز با یکدیگر فرق دارد. برخی از سازمانهای غیر دولتی عمدتاً به عنوان عامل نفوذی فعالیت می‌کنند، اما برخی دیگر از آنها انجام برنامه و فعالیتها را مد نظر خود دارند. به عنوان مثال، سازمان غیر دولتی‌ای مانند آکسفام، که در زمینه فقر زدایی فعالیت می‌کند، تسهیلات و مهارت‌های مورد نیاز افراد فقیر را در اختیار آنها قرار می‌دهد تا بتوانند به غذا و آب آشامیدنی دست بیابند.
- سازمان عفو بین‌الملل که بزرگترین سازمان حقوق بشر در جهان است، نمونه دیگری از سازمان غیر دولتی می‌باشد. سازمان عفو بین‌الملل یک انجمن جهانی از مدافعان حقوق بشر را تشکیل داده‌است و بیش از ۵/۱ میلیون عضو، حامی و مشترک در ۱۵۰ کشور و مناطق مختلف جهان دارد.

● روابط عمومی

سازمانهای غیردولتی برای رسیدن به اهداف مورد نظر خود نیاز به برقراری روابط سالم با دیگران دارند. موسسات و انجمن‌های خیریه از روابط عمومی پیچیده‌ای برای جمع آوری اعانه استفاده می‌کنند و در واقع آنها شیوه‌های نفوذ معمول در دولت را به کار می‌بندند. گروه‌های بزرگ و محبوب نیز به اعتبار تأثیری که بر جامعه می‌گذارند و نتایج سیاسی‌ای که می‌توانند به حاصل آورند، از اهمیت سیاسی برخوردار هستند؛ در مواقع ضروری سازمانهای غیردولتی در صدد بسیج حمایت مردمی برمی‌آیند.

- آنها به موضوعات مختلفی از قبیل مذهب؛ کمکهای فوری و اقدامات بشردوستانه میپردازند. این سازمانها حمایت مردمی و کمکهای داوطلبانه را جمع آوری میکنند؛ آنها همچنین روابط قوی و مستحکمی با گروههای اجتماعی کشورهای در حال توسعه دارند و در مناطقی که امکان ارسال کمکهای دولتی وجود ندارد، وارد عمل میشوند. سازمانهای غیر دولتی به عنوان بخشی از مجموعه روابط بین الملل پذیرفته شدهاند. سازمانهای غیردولتی از یک سو بر سیاست گذاریهای ملی و چندجانبه تاثیر میگذارند و از سوی دیگر به طور فزایندهای مستقیماً در فعالیتهای محلی حضور دارند.

● جذب و استخدام کارکنان

این طور نیست که همه مردمی که برای سازمانهای غیردولتی کار میکنند داوطلب باشند. حقوقی که اعضای نیروهای حقوق بگیر سازمانهای غیردولتی میگیرند کمتر از حقوقی است که در سازمانهای تجارت بخش خصوصی پرداخت میشود. کارکنان سازمانهای غیردولتی بسیار زیاد به اهداف و اصول سازمان پایبند هستند. دلیل داوطلب شدن افراد صرفاً نوع دوستی نبوده، بلکه این امر نه تنها برای کسانی که این افراد به آنان خدمت میکنند، بلکه برای خودشان نیز مزایای مستقلی در بر دارد، که از آن جمله میتوان به مهارت، تجربیات و ارتباطی که افراد از آن برخوردار میشوند اشاره کرد.

● ظهور کارهای داوطلبانه

و اما تجارب سایر جوامع در مددکاری اجتماعی. سال ۲۰۰۱ نقطه عطفی برای کارهای داوطلبانه بود. پس از اعلام این سال به عنوان سال بین‌المللی داوطلبان، مجمع عمومی سازمان ملل متحد در صدد برآمد تا راه‌های گسترش کارهای داوطلبانه و مشارکت دولت‌ها را در این زمینه جستجو کند. آن نقطه اوجی بود برای داوطلبان که مردم را در ۱۳۰ کشور جهان بسیج کرده بود، اما این تنها آغاز راه بود. باید داوطلبان عملاً میلیون‌ها انسان را جهان را به گونه‌ای همراه می‌ساختند که آن‌ها دریابند تنها به کمک آن‌هاست که می‌توان به تحولاتی چشمگیر در کمک به یکدیگر و تقویت وحدت اجتماعی دست یافت.

● . در برنامه سال بين المللي داوطلبان، مردم تشويق مي شوند كه از سياست هاي ترويج فعاليت هاي داوطلبانه حمايت كنند و ارزش كار داوطلبانه را دريابند؛ كارهايي كه امروز به آن به مثابه "سرمايه اي اجتماعي" مي نگرند (پيام يونسكو)

- اما نخست باید کار داوطلبانه را تعریف نمود تا آن را از اقسام دیگر کار تفکیک نموده و باز شناخت. فعالیت های داوطلبانه به هر شکلی که باشد، دارای سه تفاوت بنیادی با کار دستمزدی یا کار تفریحی است. اول این که برخلاف کار دستمزدی، هدف اصلی از فعالیت های داوطلبانه، کسب سود مادی نیست. دوم آن که کار داوطلبانه، آزادانه و بدون اجبار انجام می شود. سوم این که، فعالیت داوطلبانه باید عام المنفعه بوده و به نوعی به سود جامعه باشد؛ هر چند که ممکن است پاداشی برای داوطلب به همراه داشته باشد که معمولاً پاداشی معنوی است.

- در طول سال ها تجارب، نگرش جهان به فعالیت هاي داوطلبانه تغيير کرده است و ديگر آن فعالیت ها را جرياني يك طرفه نمي دانند. اکنون گروه هاي بسياري در سراسر جهان مي آموزند که مهارت هاي گوناگون را براي بهبود اوضاع جوامع به اشتراك بگذارند. داوطلبان نه تنها در واحدهاي خدماتي سازمان ها، بلکه به طور غيررسمي و خود انگيخته نيز کار مي کنند. امروز عقیده غالب آن است که از طريق پژوهش هاي ملي مي توان درك بهتري از دستاوردهاي آنان به دست آورد و به دولت ها، سازمان ملل متحد و ديگر نقش آفرينان خارجي نشان داد که چگونه مي توان فضاي مثبتي فراهم آورد تا فعالیت هاي داوطلبانه در سطح محلي و بومي پرورش يابد .

- کارهای داوطلبانه در ایجاد گروه‌های اجتماعی قدرتمند و فعال نقش دارند، اما این نقش فقط در شرایط خاصی می‌تواند به بیشترین اثرگذاری برسد. به خصوص کسانی که دچار انزوای اجتماعی هستند، از فعالیت‌های داوطلبانه سود می‌برند. آن دسته از معلولان که در فعالیتهای داوطلبانه شرکت می‌کنند می‌توانند به یکپارچگی اجتماعی یاری برسانند و با این‌باور عمومی منفی که آنان مددجویان منفعلی هستند، مقابله کنند

- فعالیت های داوطلبانه به جوانان فرصت رشد و ریسک پذیری می دهد و زمینه ای ارزشمند برای ایفای شهروندی در اختیارشان قرار می دهد. این فعالیت ها می تواند به کهنسالان نیز در فرایند سالخوردگی فعال کمک کند، حتی برخی تحقیقات نشان داده که فعالیت های داوطلبانه برای تندرستی نیز مفید است. روند رو به رشد فعالیت های داوطلبانه به سویی بهبود وضعیت گروه های محروم جامعه نیز کشیده شده است. گروه هایی همچون معلولان، مهاجران و به طور کلی کسانی که در حاشیه جامعه در کار بهبود وضعیت خویش هستند

- خلاصه این که فعالیت های داوطلبانه موقعیتی ایجاد می کند که در آن هم داوطلب و هم جامعه متقابلاً از یکدیگر سود می برند. فعالیت های داوطلبانه موقعی بیشترین تأثیر را دارد که در چارچوب يك بخش دولتی سالم و با منابع کافی صورت گیرد.

با رایج شدن کارهای داوطلبانه، دیگر چندان تعجب آور نیست که دولت‌های سراسر جهان، برای سودمندی‌های اقتصادی و اجتماعی فعالیت‌های داوطلبانه برنامه‌ریزی می‌کنند. فقط در بریتانیا، فعالیت‌های داوطلبان، حدود ۶۴ میلیارد دلار به اقتصاد این کشور کمک کرده است و در کانادا ارزش اقتصادی این گونه فعالیت‌ها به رقم باورنکردنی شانزده میلیارد دلار بالغ شده است. بر اساس یک مطالعه تطبیقی که به تازگی میان ۲۲ کشور جهان انجام شده، مدت زمانی که داوطلبان صرف فعالیت‌های داوطلبانه می‌کنند، معادل کار ۵/۱۰ میلیون شاغل تمام وقت است). البته توجه به این نکته ضروری است که سودآور شدن فعالیت‌های داوطلبانه مستلزم برنامه‌ریزی، سرمایه‌گذاری، سازماندهی و آموزش است

- . بر اساس مطالعاتي كه به تازگي در اروپا صورت گرفته، تخمين زده شده است كه هر يك دلار سرمايه‌گذاري در كارهاي داوطلبانه، هشت دلار سود برمي‌گرداند. فعاليت هاي داوطلبانه، نه جايگزين خدمات دولتي، بلكه مكمل اساسي آن است. دولت ها در ترويج فعاليت هاي داوطلبانه كه از عناصر بنيادي در جامعه‌اي سالم و دموكراتيك است، ذينفع هستند همچنين دولت مي‌تواند با ايجاد امكانات قانوني، مالي، آموزشي و سازماني در از ميان برداشتن سدها به داوطلبان كمك‌كند

- . دولت در مقام کارفرمای عمده می‌تواند کارکنان و کارمندان را به ایفای نقشی فعال در گروه‌های اجتماعی و داوطلبانه تشویق کند. در جهان هر روز بیش از گذشته تأثیرات مثبت و فعالانه داوطلبان شناخته شده و دولت‌ها از فواید آن بر روحیه کارکنان، گروه‌سازی و سایر وجوه از تأثیرات غیرمستقیم ولی مهم آن، بیشتر آگاه شده و کارکنان خود را به مشارکت در فعالیت‌های داوطلبانه تشویق می‌کنند. اگر چه دولت در حمایت از سیاست‌های زمینه‌ساز فعالیت‌های داوطلبانه نقش دارند، اما باید به محدودیت‌های آن نیز توجه داشته باشند

• کارهای داوطلبانه و شورا

یکی از راه های دیگر فعالیت های داوطلبانه از طریق همکاری شهروندان در برنامه ها و پروژه های شهری است. شهروندان از این راه در ساخت محله و شهر خود سهیم شده و در حقیقت در برنامه های عام المنفعه شرکت می کنند. شوراها بدون این که در تصمیم گیری ها و خط مشی های گروه های داوطلب دخالت کنند، می توانند از تلاش هایی آنان در سازندگی شهر و ارائه هر چه بهتر خدمات شهری به شهروندان کمک گیرند. با این همه باید مراقب بود که از هر حرکتی که به استقلال گروه های داوطلب لطمه بزند،

دوری جست؛ زیرا نفس گروه های داوطلب در مردمی بودن و عدم وابستگی به هر نوع از نهادهای قدرت است

کارهای داوطلبانه، و بخش خصوصی

یکی از راه های دیگری که طراحان و متخصصین فعالیت های داوطلبانه پیشنهاد می کنند، فراهم آوردن امکان این فعالیت ها از جانب شرکت ها و بخش خصوصی است. در بسیاری از کشورهای پیشرفته به کارکنان شرکت ها فرصت و امکان داده می شود تا در گروه های اجتماعی خود دست به فعالیت های داوطلبانه بزنند یا از مرخصی استفاده کرده و به یاری دیگران بروند و همزمان با آن، تجارب خود را نیز وسعت بخشند

کارهای داوطلبانه از طریق اینترنت

اکنون موج جدیدی از داوطلبان از پای کامپیوترهای خود در خانه یا در محل کار، وقت خود را از طریق شبکه اینترنت، به خدمات داوطلبانه وقف داده‌اند. این داوطلبان خانه‌دار، دانشجو، استاد دانشگاه و کارمند، بیشتر وقت خود را به سود دیگران صرف می‌کنند. گستره عمل داوطلبان از طریق اینترنت بسیار فراگیر، سریع و موثر شده است. آن‌ها به کمک اینترنت از جمع‌آوری پول گرفته تا آموزش و انتشار ایده‌هایشان در کارهای داوطلبانه و مددکاری به هم نوع مشارکت می‌کنند.

- این معنای واقعی تحقق مردم سالاری است که این روزها آنقدر درباره آن می شنویم. آن نه یک بخش، بلکه رابطه بین بخش ها و شهروندان است؛ رابطه ای که در آن همه به طور فعال در برخورد با مشکلات عمومی مشارکت دارند. در این میان نقش سازمان های غیردولتی بسیار برجسته است. در جایی که دولت ها مدافع حقوق عمومی مردم هستند، سازمان های غیردولتی به عنوان مدافع حقوق خصوصی شهروندان قد علم می کنند. آن ها امکان عملی مشارکت مدنی را فراهم می آورند و نهادها و مردم را به سمت توسعه ای سوق می دهند که دیگر تماشاچی آن نیستند، بلکه خود گزینشگر و تحقق بخش هر قسم آن به شمار می روند

- از این روی است که جامعه مدنی تنها با آن هاست که تحقق یافتنی است. و چنین آینده‌ای به آسانی تحقق یافتنی نخواهد بود، اما آن همان آینده‌ای است که از دور سوسو زده و عمیق‌ترین امیدها را نوید می‌دهد. سازمان‌های مختلف غیردولتی به زودی دریافته‌اند که از طریق ارتباط با یکدیگر و در صورتی که به شکلی جمعی عمل بکنند، تأثیرگذاری‌ای به مراتب بیشتر خواهند داشت. مددکاری اجتماعی به خوبی می‌تواند از ظرفیت‌های جدیدی که سازمان‌های غیردولتی پدید آورده و بودجه‌ای که به آن‌ها اختصاص یافته، در راه اهداف‌شان بهره‌گیرد.

● کارهای داوطلبانه و سازمان های غیردولتی در جامعه ما

بررسی ها و آمار نشان می دهد که سازمان هایی که بر این اساس در کشور ما شکل گرفتند، یک رشد بسیار بالا و انفجاری داشتند و سپس به مرور افت کردند و از تب شان کاسته شد. دلایل آن نیز تا حدی روشن بود. آن ها چون هر خدمات وارداتی در ابتدا کنجکاو می ها را برانگیختند و سپس با واقعیت پیش روی خود مواجه شدند؛ بدون کمک های حمایتی، حتی اگر انگیزه ها را بر می انگیزتند، توانایی تأمین حداقل هزینه های ضروری را برای ادامه فعالیت نداشتند

- با این همه، سازمان هایی که باقی ماندند، نشان دادند که در این راه جدی تر اند و استحقاق هر نوع کمک غیردولتی برای فعالیت های عام المنفعه را دارند. آن ها شامل سازمان های مدافع حقوق زنان، جوانان و کودکان، سازمان هایی که برای حفظ محیط زیست فعالیت می کردند، سازمان های علمی و تکنولوژی و فرهنگی، سازمان های مدافع حقوق انسانی، به خصوص حقوق اقلیت ها و خلاصه سازمان هایی که برای سلامت فعالیت می کردند، می شدند. بخش اخیر مشخصاً به حوزه فعالیت های مددکاری اجتماعی مربوط می شود که می بایست مورد توجه و حمایت قرار گیرد. چنان که سمینار بازسازی اجتماعی جامعه ایرانی نیز بدان پرداخته است، بسیاری از سازمان های مدنی و غیردولتی باید ساماندهی و دوباره سازماندهی شوند تا بر موانعی که در راه شان وجود دارد، غلبه کنند

- . فعالیت های داوطلبانه به جوانان فرصت رشد و ریسک‌پذیری می‌دهد و زمینه‌ای ارزشمند برای ایفای شهروندی در اختیار آن‌ها قرار می‌دهد. این فعالیت‌ها می‌تواند به کهنسالان نیز در فرایند سالخوردگی فعال کمک کند، حتی برخی تحقیقات نشان داده که فعالیت‌های داوطلبانه برای تندرستی نیز مفید است. از این روی، مدرسانی و مددکاری اجتماعی می‌تواند به عنوان یکی از اهداف اساسی داوطلبان و سازمان‌های غیردولتی قرار گیرد

- در عصر جهانی شدن، داوطلبان سرمایه‌های اجتماعی هستند که باید در جامعه ما شناخته شده، توانایی‌های شان درك شده، به وسیله آموزش‌های متنوع (آموزش حین کار، کارگاه‌های آموزشی، آموزش از راه دور، حلقه‌های کیفیت و رسانه‌های جمعی و اینترنت)، پژوهش‌های مستمر و برنامه‌ریزی‌های حساب شده هدایت شوند و از طرف دولت، بخش خصوصی، سازمان‌های غیردولتی، شوراها و مهمتر از همه، مردم حمایت و تشویق شوند، تا هم اصل معنوی "کمک به هم‌نوع" پاس داشته شده و هم از دستاوردهای آن‌ها در راه توسعه بهره گرفته شود

خیریه ها در کشورهای مختلف با عناوینی چون charity
(organizations (مؤسسات خیریه) و charity
(foundations (بنیادهای خیریه) شناخته می شوند. در برخی
کشورها خیریه ها زیر مجموعه یا مترادف مؤسسات
غیرانتفاعی (non-profit organizations) یا به
اختصار NPO تلقی می شوند، یعنی مؤسساتی که به قصد
کسب منافع مادی موسسان یا اعضا تشکیل نمی شوند؛ بلکه
هدفی ماورای اهداف مالی را دنبال می کنند. در برخی کشورهای
دیگر مؤسسات خیریه زیرمجموعه مؤسسات غیردولتی (non-
governmental organizations) یا به
اختصار NGO قرار می گیرند و در کشور خودمان ایران نیز
اکثر مردم NGO را مترادف با موسسه خیریه می دانند.

انواع NGO قطعا از دیدگاه های مختلفی قابل دسته بندی می باشد. یک دیدگاه بر اساس نوع هدف و فعالیت آنها می باشد که موسسات را می توان به انواعی از جمله خیریه محور، خدمات محور و با محدودیت توانمندسازی تقسیم نمود. موسسات فعال در خصوص حمایت و درمان بیماران سرطانی، کلیوی و کبدی، نگهداری و مراقبت افراد نابینا، بچه های یتیم و خانواده های بی سرپرست نمونه هایی از موسسات خیریه محور هستند. این گونه موسسات خیریه، موسساتی غیر دولتی، غیر انتفاعی و غیر سیاسی می باشند و پذیرای افراد داوطلب هستند. این موسسات خیریه معمولاً توسط فرد یا افرادی درد آشنا و برای اهداف انسان دوستانه تاسیس شده و سپس به تدریج ساختار آنها شکل می گیرد.

. موسسات خیریه به واسطه وجود نیروهای داوطلب که معمولاً تعداد افراد زیادی هم هستند، دارای ساختار، روابط و گروه های رسمی و غیررسمی پیچیده و گاهی متعدد هستند که در این میان نیروهای داوطلب فعال در موسسه، عامل مهمی در ایجاد این ویژگی هستند. نیروهای داوطلب، افرادی هستند که به طور غیرموظف و به صورت رایگان زمان های آزاد خود را به انجام فعالیت هایی برای موسسه یا در موسسه صرف می کنند و به سادگی هم ممکن است در هر زمان همکاری خود را با موسسه قطع کنند

پایه و اساس منابع مالی موسسات خیریه مردم هستند که چنین موسساتی پایه گذاری می شود .

اول با سرمایه اندکی که جمع می شود شروع به راه اندازی این موسسه می شود شخصی عامل خیر می شود و مانند نماینده هر جای مناسبی آن را مطرح می کند و دهان به دهان می چرخد بعضی ها نذر می کنند و حاجتی دارند . بعضی ها افراد خیر را شناسایی می کنند و موضوع نیازموسسه را مطرح می کنند و شخص مورد نظر مبلغی را در نظر می گیرد و هر ماه این مبلغ را به این موسسه ها هدیه می کنند . وقتی این موسسه های خیریه کار خود را به خوبی انجام داد و موفق شد کار را گسترش بیشتری داده و برای خود زیر مجموعه درست می کند . مانند خانه ی سالمندان در کهریزک یا بهزیستی ها که دولت هم بخش اندکی سرمایه را به این مراکز در نظر می گیرد ولی نیاز بیشتر این مراکز را مردم متقبل می شوند و به این امر خدا پسند پاسخ مثبت می دهند که خداوند در قرآن کریم می فرماید از شما حرکت از من برکت . مردم به این فرموده ی خدا اعتقاد دارند و به آن احترام می گذارند .

علي رغم گسترش فعاليت‌هاي نيکوکاري و حجم بودجه‌اي که در اين راه هزينه مي‌گردد، آمار دقيق از درآمد و هزينه‌هاي اين بنيادها در اختيار مراکز آماري دولتي و يا غيردولتي قرار ندارد. البته مؤسسه‌هاي اجتماعي و بنيادهاي خيريه دولتي و نيمه دولتي (مانند کميته‌ي امداد امام خميني، بنياد شهيد، مستضعفين تراز و آمار ارائه مي‌دهند).

مرکز آمار ايران با انتشار جزوه‌هاي آماري و پس از نظر سنجي و نمونه برداري از بنيادهاي خيريه براي به دست آوردن بودجه آنان، جزوه‌اي منتشر ساخت در اين جزوه آمار سال ۱۳۷۳ هـ ش نشان مي‌دهد مجموع بودجه‌ي مراکز خيريه بالغ بر ۲۳۳ ميليارد (در حدود ۱۱۶ ميليون دلار امريکا) برآورد مي‌گردد اين آمار واقعيت بودجه‌ي تمام مراکز را نشان نمي‌دهد،

دلیل اصلی نبود آمار واقعی، عدم تمرکز بنیادها خیریه و یا وجود منابع رسمی جمع‌آوری اعانات و هزینه‌ها و یا مرکز هماهنگی سراسری میان بنیادهاست، دولت نیز بر انجام نظارت و هدایت مسائل آنان، اصرار نورزیده است، شاید عامل اصلی عدم شفافیت وضع مالی آنان این است که مردم ایران، حقوق شرعی زکات و خمس و کمک‌های انسانی خود را مستقیماً به افراد مستمند و مؤسسه‌های دینی مورد اعتماد تقدیم می‌دارند چرا که هنوز مسلمانان شیعه خمس و زکات خود را به علمای مذهبی می‌پردازند و حتی پس از برقراری دولت اسلامی در ایران، مراکز رسمی جمع‌آوری زکات و خمس همانند دیگر کشورهای اسلامی وجود ندارد

سرمایه گذاری: طرح‌های سرمایه‌گذاری برای تقویت و تأمین مخارج امور خیریه به وسیله‌ی بنیادهای خیریه و وقف توسط مردم هنوز گسترش نیافته و رایج نشده است، ولی بنیادهای نیمه دولتی (کمیت‌های امداد امام خمینی، بنیاد مستضعفین و بنیاد شهید) و بعضی از بنیادهای خیریه‌ی بزرگ اقدام به سرمایه‌گذاری در طرح‌های اقتصادی که از مصادره‌ی اموال رژیم سابق به دست آورده‌اند می‌نمایند، بنیاد ۱۵ خرداد نمونه‌ی بارزی از این مراکز است.

اکثر صندوق‌های قرض الحسنه، بر درآمدهای حاصله از طرح‌های سرمایه‌گذاری و تجارت تأکید کرده‌اند، زیرا طبیعت کار آنان در ارتباط با سرمایه‌گذاران، تجارت، سرمایه‌های شناور و نقدینگی است.

کمک‌های دولتی: تنها بنیادهای خیریه‌ی نیمه دولتی هستند که از دولت کمک‌های اساسی مستقیم دریافت می‌دارند همچنین این بنیادها بر درآمدهای حاصله از سرمایه‌گذاری و اعانات مردم تکیه دارد.

خاطر نشان می‌گردد بنیادهای خیریه از پرداخت مالیات معاف هستند و بعضی از بنیادهای خیریه بر کمک‌های دولتی نیز تکیه دارند

صندوق‌های قرض الحسنه

قبل از پیروزي انقلاب اولین نمونه‌هاي صندوق‌هاي قرض الحسنه در ايران تأسیس گردید و پس از پیروزي انقلاب، این مؤسسه‌هاي مالي مردمی در کنار بانک‌هاي دولتي گسترش یافت. هر چند این مراکز و مؤسسات، کوچک و پراکنده است، ولي نقش مهم و اساسي در حل مشکلات قشر فقیر و مستمند در مقایسه با خدمات بانک‌هاي دولتي، ایفا نموده است .

در سال ۱۳۶۶ صندوق‌هاي قرض الحسنه در حدود ۳۲۰ میلیارد ریال به طور قرض الحسنه به مردم وام داده‌اند، در حالی که بزرگترین بانک ایران «بانک صادرات ایران» در حدود ۱۰ میلیارد ریال وام اعطا نموده بود .

در سال ۱۳۶۶ صندوق‌های قرض الحسنه در حدود ۳۲۰ میلیارد ریال به طور قرض الحسنه به مردم وام داده‌اند، در حالی که بزرگترین بانک ایران «بانک صادرات ایران» در حدود ۱۰ میلیارد ریال وام اعطا نموده بود.

در سال ۱۳۶۲ قانون و مقررات تأسیس صندوق‌های قرض الحسنه توسط وزارت کشور صادر گردید و در شمار بنیادهای مالی و تجاری غیر بانکی قرار گرفتند.

صندوق‌های قرض الحسنه نیاز به مجوز از وزارت کشور دارند، ضمن اینکه باید در «اداره‌ی کل ثبت شرکت‌های تجاری» وابسته به وزارت دادگستری به ثبت برسند، بنابراین هیچ ارتباطی به بانک مرکزی که بر همه‌ی بانک‌ها و صرافی‌ها نظارت دارند، نداشته‌اند. ولی «سازمان اقتصاد اسلامی» مسئولیت نظارت و هماهنگی بین صندوق‌های قرض الحسنه در تهران را به عهده دارد.

در استان‌ها، شورای محلی عهده‌دار هماهنگی میان صندوق‌های قرض الحسنه را بر عهده دارد.

خاطر نشان می‌گردد هر صندوق دارای هیئت امنا، هیئت مؤسس، هیئت مدیره، مدیر، بازرس و تعدادی کارمند می‌باشد

منابع مالی این صندوقها از کمکها و اعانات مردمی و مؤسسات و شرکتهای امور خیریه بوده است که بودجهی خود را در بانکها و صندوقهای «قرض الحسنه» که در قرآن مجید بر آن تأکید شده است، می‌سپارند.

بر اساس قانون "سمن ها" سازمانهای غیردولتی حق تجارت نداشته و باید هزینه های خود را از منابع اجتماعی، مردمی و کمکهای دوستانه دولت تامین کنند و این آغازی است برای رایزنیها و راهکارهای شرعی و غیر شرعی، قانونی و غیرقانونی سازمانهای مردم نهاد.

امروزه بیشتر سمن ها اعم از سمن های عام المنفعه خیریه، آموزشی، فرهنگی و... به دلیل نداشتن منابع مالی مشخص و تعریف شده با عناوین مختلف اقدام به جمع آوری اعانات و نذورات مردمی در قالب صدقات، کمکهای مردمی نقدی و غیرنقدی می کنند که در نوع خود بی اعتمادی جامعه را نسبت به سازمانهای مردمی در برداشته است.

گسترده‌گی و تعدد سازمانهای مردم‌نهاد وزارت کشور را بر آن داشت تا در اردیبهشت ماه ۱۳۸۶ اداره کل سازمانهای مردم‌نهاد را تحت عنوان "سمن" تاسیس کند. این اداره با مطالعه بیش از هزار پرونده کار خود را آغاز کرد و برای اولین بار در سال ۱۳۸۷ آمار واقعی "سمن" های کشور به دست آمد. ۷۰ سمن ملی و ۹۵۰ سمن غیرفعال که این آمار تنها برای سمن هایی است که توسط وزارت کشور ثبت شده است.

وزارت کشور به عنوان یکی از متولیان صدور مجوز و ناظر تمامی سازمانهای مردم‌نهاد تا آن روز هیچگونه آمار دقیقی از "سمن" های تحت نظارت خود نداشت و همین امر سبب فعالیت غیرقانونی برخی خیریه ها را فراهم کرده بود

متأسفانه با پیشرفت علوم اجتماعی، مدیریت، روابط عمومی و فناوری اطلاعات همچنان موسسات خیریه به صورت سنتی تاسیس و اداره می شوند.

این موسسات که اکثراً با **هیئت امنا و هیئت رئیسه ای** متشکل از بازاریان، خیرین و معتمدین شهر تاسیس می شوند بر مبنای مدیریت سنتی و قدیمی خود امور خیریه را در دست گرفته و فعالیت می کنند.

در مدیریت سنتی موسسات خیریه نرم افزارهای تخصصی مالی برای محاسبه صدقات، خمس، زکات و حقوق کارکنان و مستمری مددجویان تعریف نشده است و خیریه بر مبنای شخص محوری (مدیرعامل) اداره می شود.

به باور کارشناسان، این نوع مدیریت نمی تواند اسناد و مدارک شفاف را به ناظران و بازرسان ارائه کند لذا مراجع صدور مجوز با تصور اینکه شخص مدیر از معتمدین و بازاریان شهر است حضور خود را در مجموعه کمرنگ تر می کنند.

نتیجه آن که، در جامعه ما نیاز است تا نحوه تعامل با بازنشستگان و سالخوردهگان مورد توجه افزون تر قرار گیرد.

به فراخور نوع بازنشستگی و شرایطی که با آن مواجه ایم، می بایست تصمیم گیری شود.

در حالی که بازنشستگان سالخورده نیاز به محبت بدون ترحم خانواده و اطرافیان دارند، بازنشستگان سرای سالمندان نیاز به ارتباط و تعامل دارند و گروهی دیگر به سبب عدم فعالیت، احساس غیرمفید بودن می کنند که نیاز است تا فرصت هایی را در اختیار آنان قرار داد تا تأثیرگذاری بر محیط و دیگران و حس سودمندی دوباره به آنان برگردد.

کسانی که دچار انزوای اجتماعی هستند، از **فعالیت های داوطلبانه** سود می‌برند.

آن دسته از بازنشستگان و سالمندان که در فعالیت های داوطلبانه شرکت می‌کنند می‌توانند به یکپارچگی اجتماعی یاری برسانند و با این باور عمومی منفی که آنان مددجویان منفعلی هستند، مقابله کنند. این فعالیت ها می‌تواند به کهنسالان در فرایند سالخورده‌گی فعال کمک کند،

حتی برخی تحقیقات نشان داده که فعالیت های داوطلبانه برای تندرستی نیز مفید است. از این روی، توجه به امور بازنشستگان و سالمندان و همین طور مدرسانی و مددکاری اجتماعی می‌تواند به عنوان یکی از اهداف اساسی داوطلبان و سازمان های غیردولتی قرار گیرد.

در عصر جهانی شدن، داوطلبان سرمایه‌های اجتماعی هستند که باید در جامعه ما شناخته شده، توانایی‌های شان درک شده، به وسیله آموزش‌های متنوع (آموزش حین کار، کارگاه‌های آموزشی، آموزش از راه دور، حلقه‌های کیفیت و رسانه‌های جمعی و اینترنت)، پژوهش‌های مستمر و برنامه‌ریزی‌های حساب شده هدایت شوند و از طرف دولت، بخش خصوصی، سازمان‌های غیردولتی، شوراها و مهمتر از همه، مردم حمایت و تشویق شوند، تا هم اصل‌های معنوی "کمک به هم‌نوع" و "غم‌خواری و احترام به سالمندان" پاس داشته شوند و هم از دستاوردهای آن‌ها در راه توسعه بهره گرفته شود.

معرفی اسایشگاه کهریزک

بنیادی است غیردولتی، غیرانتفاعی و مردمی که به لطف خداوند متعال و بانیان خیراندیش با بیش از چهل و دو سال پیش، فعالیت خود را در خدمت رسانی به هموعان نیازمند آغاز کرده است

ابتدا با همت والای شادروان دکتر حکیم زاده از سال ۱۳۵۱ با مختصر امکانات ابتدایی و همراهی یاران وی با اسکان انگشت شمار سالمند بی کس و کار، فعالیت شروع شد

پس از گذشت بیش از چهاردهه آسایشگاه خیریه کهریزک با وسعت ۴۰ هکتار و ۱۸ هکتار زیربنای مفید، عهده دار نگهداری، درمان و توانبخشی از ۱۷۵۰ نفر سالمند، معلول و بیماران مبتلا به ام اس می باشد

واحد اداری

خوابگاههای مددجویان (۲۱ بخش)

واحد های حوزه اجرایی (آشپزخانه، سردخانه، رختشویخانه، زیباسازی و فضای سبز، نقلیه ، بازرسی)

واحدهای حوزه توانبخشی و سلامت (درمانگاه، مراقبتهای ویژه، توانبخشی، فیزیوتراپی و..)

شهرک ها (امید، عمید و گلها)

واحد فرهنگی (کتابخانه، سرای فرهنگی و سالن اجتماعات ، مهد کودک ، مسجد و مدارس دخترانه و پسرانه ، ساختمان آفتاب و گنجینه یادمان یاران)

ساختمان مهر (سالن غذاخوری کارکنان، سالن غذاخوری مددجویان، مرکز توانبخشی)

مجتمع ورزشی (پوریای ولی)

منابع مالی:

منابع مالی آسایشگاه معلولین و سالمندان کهریزک، بنا بر اطلاعات موجود از این قرار است:

کمکهای مستمر افراد خیر (نقدی و غیر نقدی)
کمکهای مستمر هیات امناء و هیات مدیره
کمکهای مالی بانوان نیکوکار داخل و خارج کشور
تأمین غذای یک یا چند وعده غذای مددجویان توسط افراد خیر
درآمد حاصل از فروش تولیدات کارگاهها
کمک سازمانها و نهادها

بخش های مختلف اسایشگاه:

شهرک ها:

- شهرک امید
- شهرک گلها
- شهرک عمید

- فرهنگی
- درمانی
- اداری
- توانبخشی

photo : Nima Najafzadeh

